

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2016

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΘΕΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΠΑ

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ 16 ΜΑΪΟΥ 2016

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η φιλία

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εκάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο οικεία μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία. Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης" να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του" να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα" να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερές κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία. Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προσ Xenεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής). Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα ωφέλεια (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά

αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο -η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη αξία μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτήμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται" οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες. Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχός μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Ε.Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σσ. 111-121, Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

ΘΕΜΑ Α1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Α1:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο παρόν δοκίμιο αναλύεται η διαχρονική αξία της φιλίας. Αρχικά, πιστοποιείται η σπουδαιότητα της από τον εκθειασμό της από ανθρώπους του πνεύματος, την προέλευση της λέξης και τον τρόπο που προσδιορίζει ο καθένας τους οικείους του. Έπειτα, παρατίθεται ο ορισμός της φιλίας ως το σύνολο συναισθημάτων στοργής, αμοιβαιότητας, αλληλοεκτίμησης. Στη συνέχεια γίνεται η αριστοτελική διάκριση της φιλίας σ' αυτή που η προσδοκία των φίλων είναι το κοινό συμφέρον, σ' αυτή που είναι η ευχαρίστηση και στην τρίτη, τη μόνη γνήσια, που θεμελιώνεται σε κοινές αξίες και στην αρετή. Κλείνοντας, επιβεβαιώνεται ο σπουδαίος ρόλος του φίλου, ο οποίος σε αντίξοες συνθήκες, στέκεται συμπαραστάτης και αντικειμενικός κριτής.

(108 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη Σωστό, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη Λάθος, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

- α. Ακόμα και οι τρυφερές σχέσεις μας με τα άψυχα είναι φιλία.
- β. Η αμοιβαιότητα των αισθημάτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση της φιλίας.

- γ. Η φιλία δεν αποκλείει την προσδοκία οποιασδήποτε υλικής ανταμοιβής και ευχαρίστησης.
- δ. Η τέλεια φιλία είναι εκείνη που στηρίζεται σε ηθικές αξίες.
- ε. Σε μια δύσκολη στιγμή της ζωής μας μπορούμε να στηριχτούμε και σε άλλους συμπαραστάτες και συμβούλους εκτός από έναν φίλο.

(Μονάδες 10)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Β1:

- α) Λάθος
β) Σωστό
γ) Σωστό
δ) Σωστό
ε) Λάθος

ΘΕΜΑ Β2. α) Να βρείτε δύο τρόπους ανάπτυξης της τρίτης παραγράφου του κειμένου «Μπορούμε να διακρίνουμε ... (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).» και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

(Μονάδες 4)

β) Ποια νοηματική σχέση εκφράζουν οι παρακάτω διαρθρωτικές λέξεις; Άλλωστε (1η παράγραφος) δηλαδή (2η παράγραφος) Όταν (2η παράγραφος) λοιπόν (4η παράγραφος).

(Μονάδες 4)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Β2.

α) Η τρίτη παράγραφος του κειμένου αναπτύσσεται με τους εξής δύο τρόπους:

διαίρεση: διαιρετέα έννοια: «φιλικές σχέσεις»

διαιρετική βάση: ως προς τα «είδη» των φιλικών σχέσεων

πηλίκιο/αποτελέσματα της διαίρεσης: «δια το χρήσιμον», «δί'ηδονήν», «δια το αγαθόν»

αιτιολόγηση: παραθέτει τον λόγο για τον οποίο στην πρώτη περίπτωση ο άνθρωπος συνδέεται με τον άλλο «δια το χρήσιμον», έπειτα το λόγο που στη δεύτερη περίπτωση ο άνθρωπος διατηρεί στενές

σχέσεις «δι' ηδονήν» και τέλος το λόγο που στις δύο περιπτώσεις ο άνθρωπος «αγαπά» τον άλλο για το κέρδος ή την ευχαρίστηση. Η αιτιολόγηση πιστοποιείται και με τη χρήση της διαρθρωτικής λέξης «επειδή».

(Μέσα στις παρενθέσεις περιλαμβάνονται **παραδείγματα** που αποσαφηνίζουν το «χρήσιμο» και την «ευχαρίστηση»)

β) άλλωστε: προσθετική σχέση (λανθάνει εμφατική σχέση)

δηλαδή: επεξηγηματική σχέση

όταν: χρονικοϋποθετική σχέση

λοιπόν: σχέση συμπεράσματος

ΘΕΜΑ Β3. α) Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: εγκωμίασαν, ευχαρίστηση, συναναστροφής, ακατάλυτη, φθείρεται.

(Μονάδες 5)

β) Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: οικεία, επιδέξιος, ωφέλεια, αξία, αυστηρό.

(Μονάδες 5)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Β3:

α) εγκωμίασαν: επαίνεσαν, εκθείασαν, εξύμνησαν

ευχαρίστηση: χαρά, ικανοποίηση, τέρψη, απόλαυση

συναναστροφής: συντροφιάς, επαφής, παρέας, συγχρωτισμού

ακατάλυτη: αιώνια, παντοτινή, άφθαρτη

φθείρεται: καταστρέφεται, διαβρώνεται, αλλοιώνεται

β) οικεία: ανοίκεια, άγνωστα, ξένα

επιδέξιος: αδέξιος

ωφέλεια: βλάβη, ζημία

αξία: απαξία

αυστηρό: επιεική, ήπιο, ελαστικό

ΘΕΜΑ Β4. α) Να αιτιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών και της παρένθεσης στις παρακάτω περιπτώσεις της τρίτης παραγράφου: «διά το χρήσιμον» «αγαπά» (υλικό ή ηθικό).

(Μονάδες 3)

β) Να αιτιολογήσετε τη λειτουργία του β' ενικού ρηματικού προσώπου στη δεύτερη παράγραφο και του α' πληθυντικού στην τρίτη παράγραφο.

(Μονάδες 4)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ Β4:

α) «**δια το χρήσιμον**»: αυτούσια μεταφορά αρχαίας ελληνικής φράσης του Αριστοτέλη

«**αγαπά**»: ειρωνεία του συγγραφέα

(**υλικό ή ηθικό**): επεξηγηματικός ο ρόλος της παρένθεσης

β) β' ενικό πρόσωπο: οικειότητα και αμεσότητα –συνδιαλέγεται με ένα πλαστό ή υπαρκτό πρόσωπο (ψευδοδιάλογος)

α' πληθυντικό πρόσωπο: προσδίδεται ζωντάνια, αμεσότητα, παραστατικότητα στο κείμενο και δημιουργείται οικειότητα μεταξύ του συγγραφέα και του αναγνώστη. Ο συγγραφέας εντάσσει τον εαυτό του στο σύνολο.

ΘΕΜΑ Γ1: Σε ομιλία 500-600 λέξεων που θα γράψετε για να εκφωνήσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας, με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις στη σύγχρονη εποχή, να εκθέσετε: α) τα χαρακτηριστικά της γνήσιας φιλίας, όπως εσείς την αντιλαμβάνεστε και β) την άποψή σας σχετικά με τον ρόλο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης/διαδικτύου στη δημιουργία σχέσεων φιλίας.

(Μονάδες 40)

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Αγαπητοί συμμαθητές,

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της ομιλίας: Προβληματισμός για τις διαπροσωπικές σχέσεις, παράθεση των χαρακτηριστικών της γνήσιας φιλίας και επίδραση της τεχνολογίας στη δημιουργία φιλικών σχέσεων.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Θ.Π.1: Η σύναψη γνήσιων φιλικών σχέσεων συμβάλλει στην ηθικοπνευματική αναβάθμιση και ψυχική ανάταση του ατόμου.

- **πνεύμα:** σεβασμός στις απόψεις του άλλου, ανεκτικότητα, αποδοχή της προσωπικότητας, ανταλλαγή απόψεων → διάνοιξη οριζόντων μέσω της γόνιμης συζήτησης (διαλεκτικότητα)
- **ήθος:** ανιδιοτέλεια, εξάλειψη εγωισμών, καλοσύνη, φιλαλληλία, η ευχαρίστηση και το συμφέρον δεν αποτελούν αυτοσκοπό, απαλλαγή από μικρότητες
- **ψυχή:** - η γνήσια φιλία εξευγενίζει τον εσωτερικό μας κόσμο
- όταν ο φίλος μας ασκεί γόνιμη κριτική και δεν κολακεύει τις αδυναμίες μας → κατάκτηση της αυτογνωσίας

Θ.Π.2: Μέσω της γνήσιας φιλίας ικανοποιείται το αίσθημα του «ανήκειν»

- ενισχύεται η αίσθηση της συντροφικότητας
- συνειδητοποίηση της έννοιας της αγάπης, της αλληλοεκτίμησης και αλληλοκατανόησης
- η γνήσια φιλία αποτελεί την κινητήρια δύναμη για δημιουργία, έμπνευση, αισιόδοξη στάση απέναντι στη ζωή

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Όπως γνωρίζετε, φίλοι συμμαθητές, με την εξάπλωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν επηρεαστεί οι διαπροσωπικές σχέσεις και αυτή της φιλίας.

Θ.Π.3: Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ειδικότερα το διαδίκτυο συμβάλλουν στη δημιουργία φιλικών σχέσεων.

- κατάργηση χωροχρονικών ορίων επικοινωνίας
- εύκολες, γρήγορες, οικονομικές επαφές
- συνάντηση ατόμων σε ιστότοπους («forum») και δημιουργία ομάδων με κοινά ενδιαφέροντα
- διευκόλυνση και κοινωνικοποίηση του νέου
- επικοινωνία με ανθρώπους που έχουν αλλάξει τόπο διαμονής ή χώρα
- επικοινωνία με ανθρώπους που έχουν διαφορετική κουλτούρα από διαφορετικούς πολιτισμούς

Θ.Π.4: Ωστόσο, η σύναψη φιλικών σχέσεων μέσω του διαδικτύου μπορεί να αποβεί συχνά επικίνδυνη.

- ο νέος έχει την ψευδαίσθηση της κοινωνικότητας, ενώ στην ουσία βρίσκεται εγκλωβισμένος σε μια κίβδηλη πραγματικότητα
- κίνδυνος εξαπάτησης, εκμετάλλευσης που «προσφέρει» η ανωνυμία ή ψευδωνυμία του διαδικτύου και επαφή με άτομα αμφιβόλου ποιότητας και ιδεολογιών
- δημιουργία κατ' επίφαση φιλικών σχέσεων (επιδερμικές, ρηχές σχέσεις)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Απεύθυνση στο κοινό και σύνοψη των βασικών ιδεών του κύριου μέρους

Ευχαριστώ για το χρόνο σας